

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra systematické a ekumenické teologie

Inkulturace

Student: Jaroslav Fogl
Obor: teolog
Forma studia: prezenční
Vyučující: Dr. Zdeněk Mareš, Th.D.
Ročník: patý
Akademický rok: 2006/2007
Datum: 26. 4. 2007

Úvod

Misijní poslání církve je jistě Ježíšovým příkazem. Avšak často se setkáváme s problémem, jak předávat evangelium tam, kde víra v Krista chybí, nebo je na ústupu. Cílem této práce tedy bude, abychom si ujasnili, ještě před tím, než budeme hledat východiska a podmínky pro inkulturaci evangelia do různých kultur, proč je to v životě církve tak nutné, abychom hlásali evangelium všem lidem dobré vůle. Vždyť je zprvu třeba pochopit proč věci dělám, než se začnu zabývat tím, jak je dělat. Proto v úvodní části práce se zaměříme na to, proč misijní poslání církve nařizené Kristem, abychom si následně vyjasnili důležitost inkulturace, pochopili, co to znamená kultura, vzali v potaz přístupy sv. Pavla a jeho způsob inkulturace v Aténách a na závěr práce stanovili východiska a podmínky pro to, aby inkulturace mohla být úspěšná.

1. Misijní poslání církve

Dříve než se zaměříme svůj pohled na to, co je to inkulturace, je třeba se zabývat, proč vůbec misie. Jistě nemá smysl se dalekosáhle zabývat misijním příkazem, které jsme my křesťané dostali přímo od našeho Pána, ale má smysl si zdůvodnit proč misie a hlavně – to je také důvodem této práce, jakým způsobem předávat hodnoty evangelia a odkrývat pravou tvář Krista, ať už je to člověk jakékoliv barvy pleti a jakéhokoliv vyznání.

1.1. *Počátkem všeho je Boží láska zjevená Ježíšem*

Když se začteme do posledních veršů synoptických evangelií, tedy evangelia sv. Matouše, Marka a Lukáše, nemůžeme si nevšimnout Ježíšova požadavku hlásání evangelia (srov. Mt 28,19n; Mk 16,15n; Lk 24,46-48). Tento požadavek je velmi logický, neboť učedníci, kteří velmi milovali Ježíše, se stávají svědky hrubého zatčení, nespravedlivého odsouzení, těžkého mučení, drastické smrti svého Mistra, kterému bezmezně věřili, že je tím slíbeným mesiášem, na kterého Izrael dlouhá staletí čekal. Tato strašná zkušenost, kdy se jim bortí základy jejich víry, na nichž stavěli a kdy jsou zklamáni z vývoje, v nichž je zpochybněno vše, v co kdy doufali, je vrhá do propasti smutku, nepochopení, zklamání. Jejich svět se zhroutil s odchodem Ježíšovým. Nechápu, co se stalo a proč se to stalo, ale ví, že je to konec. V lidských očích to také konec je, ale v Božích ne. Ježíš třetího dne vstává z mrtvých a jejich zraněné a smutné nitro naplňuje radostí ze vzkříšení. Vždyť jejich mistr je živ. A právě tato radost veliké noci, kdy je jejich Pán vzkříšen, doplněná působením Ducha svatého, skrze kterého došli poznání a pochopení smyslu Ježíšova života, je impulsem pro hlásání evangelia. Vždyť samou radostí nemohou mlčet o tom, který přišel, aby spasil člověka.¹ Člověk nemůže mlčet, neboť byl zasažen a proniknut Boží láskou (srov. Jer 20,9). Jeho láska k Bohu je totiž tak veliká, že si Jeho slov a jeho dobroty nesmírně cenní. On z toho žije, to se stalo jeho štěstím, o které se musí podělit. Vždyť *"Bůh tak miloval svět, že dal svého jediného Syna, aby žádný, kdo v něho věří, nezahynul, ale měl život věčný"* (Jan 3,16). Tak se tato prostá věta z Janova evangelia stává důvodem, proč ono Kristem nařízené hlásání evangelia všem lidem. Neboť abych mohl uvěřit v Krista, musím je poznat a k tomuto hlubokému poznání slouží právě jeho evangelium, tedy radostná zvěst o Boží lásce, které je však živé a stále nesmírně aktuální.

1.2. *Ad gentes*

Abychom shrnuli vše, co jsme do této chvíle uvedli, můžeme nahlédnout do encykliky Jana Pavla II. - *Redemptoris missio*. V této encyklice hned v úvodu IV. kapitoly píše: *"Pán Ježíš posílá své apoštoly ke všem lidem, ke všem národům a do celého okolního světa. S apoštoly obdržela církev celosvětové poslání, které nezná hranice, týká se spásy v celé její plnosti a odpovídá oné náplni*

¹ Srov. Mt 28; Mk 16; Lk 24; Jan 20-21; Sk 1-10;

života, kterou přinesl Kristův příchod (srov. Jan 10,10): církev "byla poslána, aby zjevovala a sdělovala všem lidem a národům Boží lásku" (srov. 2. vatikánský koncil, AG 10). Je to jedna a táž misie se stejným původem a stejným cílem; v jejím rámci jsou však různé úlohy a různá činnost. Především je to misijní činnost, kterou s odvoláním na koncilový dekret nazýváme misie ad gentes (misie k pohanským národům). Jedná se přitom o podstatnou a nikdy neukončenou hlavní činnost církve. Poněvadž církev "se nemůže vzdát trvalého úkolu hlásat evangelium všem, – milionům mužů a žen – kteří dosud neznají Krista, Vykupitele lidstva. Tuto výslovně misionářskou úlohu svěřil Ježíš své církvi a ukládá ji každodenně znovu" (srov. Posynodní apoštolský list Christifideles laici /30.12.1988/, 35.).² Proto křesťané nemohou mlčet o tom, co viděli a slyšeli (srov. Sk 4,20). Vždyť "hlásání evangelia lidem naší doby, kteří jsou plni nadějí, ale často i zkoušeni strachem a úzkostí, je beze vší pochyby službou prokazovanou nejen křesťanskému společenství, ale i celému lidstvu."³ Proto je nutné být a hovořit s lidmi a prokazovat jim lásku, která má svůj základ v evangeliu.⁴ Avšak k tomu, aby se toto podařilo, není třeba nějaký druh nátlaku, extrémismu nebo násilí, ale vzájemné prorůstání, propojování jedné kultury s druhou, vnitřní proměnu autentických kulturních hodnot prostřednictvím začlenění a zakořenění křesťanství v různých kulturách.⁵

² JAN PAVEL II., RM 31.

³ PAVEL VI., EN 1.

⁴ Srov. 2. Vatikánský koncil, AG 11-12.

⁵ Srov. AKCS, s. 335 a Encyklika Jana Pavla II., RM 52 in AMBROS, P. *Inkulturace víry* in DE CARVALHO AZEVEDO, M. *Inkulturace a požadavky modernosti*. s. 11.

2. Inkulturace

Inkulturaci, tedy chápeme jako *"zasazování evangelia do místní domácí kultury a současně i začlenění těchto kultur do církevního života."*⁶ Avšak tímto vyjádřením dáváme jasně najevo, že inkulturace zahrnuje teologický rozměr, který nelze pochopit bez toho, aniž bychom si stanovili, co je to kultura. Proto v následující podkapitole budeme věnovat několik řádek tomuto tak těžko specifikovatelnému termínu.

2.1. Kultura

Když Bůh na počátku tvoří člověka, k svému obrazu, činí ho sobě podobného tím, že mu dává vládu nad vším stvořeným (srov. Gn 1,26).⁷ Člověk může všeho neomezeně využívat. Pouhou podmínkou je nedotknout a nezneužít toho, co je Boží a chtít se tak postavit na jeho roveň, neboť tento čin jej připraví o štěstí (Srov. Gn 3,3n). Člověk však neodolá ovoci, které se mu nabízí, hřeší (srov. Gn 3,6) a tím přichází o niterný vztah s Bohem (srov. Gn 3,22n). Člověk zneužil své svobody a svého postavení a proto musí pracně a stále znovu obnovovat vztah k své Lásce. Musí se velmi namáhat, aby se touha po svém osobním láskyplném Bohu naplnila i když často zůstává nenaplněna (srov. Gn 4,4-5). Člověk se snaží využít všech prostředků, aby Boží přízeň získal. Pokud ji nenalezne, upadá do beznaděje a neváhá použít i to nejradikálnější řešení. Bůh však nikdy na člověka nezapomíná a stále mu dává šanci⁸, vždyť vše co stvořil je velmi dobré (srov. Gn 1,31). Proto i stvoření člověka je dobré, i když se díky lidské svobodné vůli pokazilo. Tato biblická východiska vypovídají o tom, že člověk nemůže k pravému a plnému lidství dospět jinak než tím, že bude využívat Bohem svěřených darů, tedy všeho, co nám Bůh svěřil k tomu, abychom to zodpovědně a nesobecky využívali. Vždyť bez tohoto daru by nebylo žití možné. Proto člověk, aby přežil, musí budovat, stavět, chovat dobytek, pěstovat suroviny na výrobu potravin – tedy musí pracovat, aby si nejen zajistil život, ale též mohl rozvíjet ducha, své dovednosti apod., což je cestou k jeho plnému lidství. Proto slovem kultura lze označit v širším smyslu označit vše, čím člověk zušlechťuje a rozvíjí své mnohostranné duševní i tělesné vlohy.⁹ Proto mezi mnoha formulacemi lze uvést jednu, ze které budeme vycházet, tedy že kulturu můžeme chápat jako: *"soustavu významů, hodnot, které jsou základem vnímatelného fenoménu určité společnosti, ať už jsou patrné na úrovni společenské praxe (činností, způsobů chování, nástrojů, technik, oblečení a zvyků, forem a tradic), anebo jsou-li nositeli znaků, symbolů, významů a představ, pojmů a citů, které jsou ať už uvědoměle či neuvědoměle předávány z generace na generaci a jsou udržovány takové, jaké jsou anebo jsou přetvářeny lidmi coby výraz jejich lidské skutečnosti."*¹⁰ Když to tedy shrneme, je to něco, co patří od stvoření k člověku, co si buduje na základě svého prostředí apod. a co jej neúprosně ovlivňuje, stanovuje způsob

⁶ JAN PAVEL II. *Slavorum apostoli*, 21.

⁷ Srov. LAMARCHE, P. *Obraz* in LÉON-DUFOUR, X. *Slovník biblické teologie*. s. 286–288.

⁸ Viz příběh Kaina a Ábela. Srov. Gn 4.

⁹ Srov. 2. VATIKÁNSKÝ KONCIL, GS 53.

¹⁰ Srov. DE CARVALHO AZEVEDO, M. *Inkulturace a požadavky modernosti*. s. 28.

myšlení, chování apod. S tímto je tedy třeba počítat a po příkladu sv. Pavla na Areopagu zpracovat naše svědectví evangelia do situace v níž je postaven člověk, kterému chceme sdělit poselství veliké Boží lásky, tak aby to pochopil, ať už jej následně přijme nebo ne (srov. Sk 17,19-34).

2.2. Apoštol Pavel na Areopagu – příklad inkulturační

Když se ptáme po tom, co je to inkulturační, nelze nepřipomenout takřka „učebnicový příklad“, který se nachází ve Skutcích apoštolů (srov. Sk 17,19-34) a který nám dává nahlédnout fakt, jakým způsobem se v cizí kultuře inkulturovat.

Pavel, jemuž se Pán zjevuje a od základu mění jeho život (srov. 1Kor 15,8; Sk 9,17), přichází na své první misijní cestě do Athén, městu vzdělanosti a různých náboženství a káže o zmrtvýchvstání svého milovaného Krista (srov. Sk 17,18). Tato nová zvěst natolik zaskočí místní filosofy, že jej neváhají pozvat na Areopag – místo, kde zasedal soud, aby posoudili zda neslýchané učení, které Pavel hlásá, není pro stát zhoubné.¹¹ Na Areopagu mu dají prostor, aby vyjádřil „svoji novou nauku“ a Pavel, bez toho aniž by nějak zpochybňoval nebo zesměšňoval jejich modlářství, reaguje na jejich úctu neomezenému počtu bohů, když říká: *"Athéňané, vidím, že jste v uctívání bohů velice horliví. Když jsem procházel vašimi posvátnými místy a prohlížel si je, našel jsem i oltář s nápisem: 'Neznámému bohu'. Koho takto uctíváte, a ještě neznáte, toho vám zvěstuji: Bůh, který učinil svět a všechno, co je v něm, ten je pánem nebe i země, a nebydlí v chrámech, které lidé vystavěli..."* (Sk 17,22-24). Tak bez toho, aniž by naznačil jejich špatné počínání, když uctívají kdejakého boha. Avšak kamenem úrazu se stává vzkříšení z mrtvých, které přestože je základem křesťanské nauky, tak bylo pro ně z hlediska filosofie nepřijatelné. *"Někteří se však k němu připojili a uvěřili"* (Sk 17,34). Proto jak sami vidíme, inkulturační není všemocná, ale je způsobem, jak zvěstovat evangelium – radostnou zvěst o Boží lásce, kterou však druhý může nebo nemusí přijmout.

2.3. Požadavky a podmínky pro inkulturační

Proto ve světle Božího slova zaznamenaného ve Skutcích apoštolů lze dodat, že inkulturační je dynamickým vztahem mezi křesťanskou výzvou evangelia a kulturou nebo kulturami, tedy vřazení křesťanského života a života z evangelia do kultury, jež se vzájemně kriticky ovlivňují a postupně asimilují.¹² Avšak nutnou podmínkou pro tuto asimilaci, tedy inkulturační je, aby církev odhalila mnoha staletími zakryté, nebo zamlžené jádro zvěsti, aby zprůhlednila evangelium a tvář Krista světu.¹³ Vždyť často i víme, co je základem křesťanství. Nelze totiž evangelium do cizí kultury přenášet s našimi po staletí shromážděnými názory, naukami, symboly, normami, které jsou často překážkou pro hledání nových cest ke Kristu. Vždyť i sv. Pavel věděl, že Athéňané nebudou chtít ihned opustit své modly, ale že je třeba postupného seznamování s evangeliem a s Ježíšem Kristem, který se v důsledku stane onou cestou osvobození a opuštění bohů z kamene. Je však nutné, abychom se drželi

¹¹ Srov. HUDEC, T. *Areopag* in ŠKRABAL, P. *Příruční slovník biblický*. s. 29.

¹² Srov. DE CARVALHO AZEVEDO, M. *Inkulturační a požadavky modernosti*. s. 29.

¹³ Srov. *Tamtéž*. s. 41.

základů víry, které sv. Pavel shrnul v prvním listu Korintským: *"Chci vám připomenout, bratři, evangelium, které jsem vám zvěstoval, které jste přijali, které je základem, na němž stojíte, a skrze něž docházíte spásy, držíte-li se ho tak, jak jsem vám je zvěstoval - vždyť jste přece neuvěřili nadarmo. Odevzdal jsem vám především, co jsem sám přijal, že Kristus zemřel za naše hříchy podle Písem a byl pohřben; byl vzkříšen třetího dne podle Písem, ukázal se Petrovi, potom Dvanácti. Poté se ukázal více než pěti stům bratří najednou; většina z nich je posud na živu, někteří však již zesnuli. Pak se ukázal Jakubovi, potom všem apoštolům. Naposledy ze všech se jako nedochůdčeti ukázal i mně. Vždyť já jsem nejmenší z apoštolů a nejsem ani hoden jména apoštol, protože jsem pronásledoval církev Boží."* (1Kor 15,1-9). Bez tohoto základu se totiž stane, že ztratíme ze zřetele toho, kterého zvěstujeme a „inkulturujeme“ se natolik, že nás kultura, kterou chceme skrze evangelium proměnit, změní nás.

Závěr

Jestliže tedy inkulturaci chápeme jako "zasazování evangelia do místní domácí kultury a současně i začlenění těchto kultur do církevního života"¹⁴, pak nezbyvá, než aby se každý křesťan a misionář zasazoval o to, co nejlépe poznat kulturu v níž se snaží odhalovat pravou tvář Krista a hlásat pravdivé evangelium. Příklad v tomto předávání víry lze vidět u svatého Pavla, který byl velmi vnímavý pro život jednotlivých obcí a snažil se najít způsob, jakým by to obyvatelům určité oblasti nebo města zprostředkoval. Jeho přístup byl zcela lidský a pravém slova smyslu křesťanský. Nelze totiž před žádného člověka předstoupit s hotovou, třeba i staletými formovanou naukou, v níž je velmi zamlžena tvář Krista nebo evangelia. Cílem misionáře je hledat a předávat ty pravé základy víry, na kterých skutečně stojí církev. Za ně prvotní církev pokládala ono Pavlovo: *"Chci vám připomenout, bratří, evangelium, které jsem vám zvěstoval, které jste přijali, které je základem, na němž stojíte, a skrze něž docházíte spásy, držíte-li se ho tak, jak jsem vám je zvěstoval - vždyť jste přece neuvěřili nadarmo. Odevzdal jsem vám především, co jsem sám přijal, že Kristus zemřel za naše hříchy podle Písem a byl pohřben; byl vzkříšen třetího dne podle Písem, ukázal se Petrovi, potom Dvanácti. Poté se ukázal více než pěti stům bratří najednou; většina z nich je posud na živu, někteří však již zesnuli. Pak se ukázal Jakobovi, potom všem apoštolům. Naposledy ze všech se jako nedochůdčeti ukázal i mně. Vždyť já jsem nejmenší z apoštolů a nejsem ani hoden jména apoštol, protože jsem pronásledoval církev Boží."* (1Kor 15,1-9). Tímto základem je tedy evangelium, které čteme, studujeme a do něhož se snažíme proniknout duchem a naplňovat životem. Vše ostatní lze pokládat za pouhé prostředky pro pochopení zvěsti tak hluboké, jímž je evangelium a tvář Krista, odkrývaná evangelisty a jednotlivými autory biblických spisů, abychom mohli uvěřit a zamilovat si Boha.

¹⁴ JAN PAVEL II. *Slavorum apostoli*, 21.

Literatura

- DE CARVALHO AZEVEDO, M. *Inkulturace a požadavky modernosti*. Velehrad: Refugium, 2000. ISBN 80-86045-44-7
- *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-7113-089-3
- JAN PAVEL II. *Redemptoris missio.: O stálé platnosti misijního poslání ze 7. prosince 1990* [online]. Praha: Zvon, 1994 [cit. 2007-04-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.kebrle.cz/katdocs/RedemptorisMissio.htm>>. ISBN 80-7113-101-6.
- JAN PAVEL II. *Slavorum apostoli: encyklika o svatém Cyrilu a Metoději* [online]. Řím: SÚSCM, 1988 [cit. 2007-04-26]. Dostupný z WWW: <http://www.moraviamagna.cz/dokumenty/d_slavor.htm>.
- LÉON-DUFOUR, X. *Slovník biblické teologie*. Řím: Křesťanská akademie Velehrad, 1991. ISBN nevedeno
- ŠKRABAL, P. *Příruční slovník biblický*. Praha: Nakladatelství Kropáč & Kucharský, 1940. ISBN nevedeno.
- PAVEL VI. *Evangelii nuntiandi.: Apoštolská exhortace Pavla VI. O hlásání evangelia z 8. prosince 1975* [online]. Praha: Zvon, 1990 [cit. 2007-04-26]. Dostupný z WWW: <<http://www.kebrle.cz/katdocs/EvangeliiNuntiandi.htm>>. ISBN 80-7113-159-8

Seznam zkratek:

- RM – encyklika Jana Pavla II. Redemptoris missio
- EN – encyklika Pavla VI. Evangelii nuntiandi
- GS – pastorální konstituce 2. vatikánského koncilu o církvi v dnešním světě
- AG – dekret 2. vatikánského koncilu o misijní činnosti církve.

Obsah

ÚVOD.....	2
1. MISIJNÍ POSLÁNÍ CÍRKVE.....	3
1.1. POČÁTKEM VŠEHO JE BOŽÍ LÁSKA ZJEVENÁ JEŽÍŠEM.....	3
1.2. AD GENTES.....	3
2. INKULTURACE.....	5
2.1. KULTURA.....	5
2.2. APOŠTOL PAVEL NA AREOPAGU – PŘÍKLAD INKULTURACE.....	6
2.3. POŽADAVKY A PODMÍNKY PRO INKULTURACI.....	6
ZÁVĚR.....	8
LITERATURA.....	9
OBSAH.....	10